

De jeugd corrumperen met Alain Badiou door Alain Badiou

Alexandra Van Laeken¹

Bespreking van: Alain Badiou, *Alain Badiou door Alain Badiou*. Amsterdam: Uitgeverij Parrèsia, 2021. Vertaald door Peter Cockelbergh en Bas Matthyssens.

Origineel: Alain Badiou, *Alain Badiou par Alain Badiou*. Parijs : Presses Universitaires de France, 2021.

In zijn nieuw werk, *Alain Badiou door Alain Badiou* houdt de Franse filosoof Alain Badiou vast aan zijn filosofisch project: het corrumperen van de jeugd. Maar het is niet altijd evident om jongeren en bij uitbreiding een breed publiek aan te spreken met de complexe literatuur die Badiou voorschotelt. In tegenstelling tot zijn metafysische kleppers zoals *L'être et l'événement* of *Logiques des mondes* wil de filosoof daarom met *Alain Badiou door Alain Badiou* een toegankelijke 'ontmoeting' met de filosofie aanbieden. Het werk vertrekt dan ook vanuit de eeuwenoude vraag: wat is filosofie? Voor Badiou is de filosofie, net zoals de liefde, een subjectieve ontmoeting die iemands wereldbeeld volledig kan veranderen. Exact daarom is het zo belangrijk om deze ontmoeting voor een breed publiek mogelijk te maken.

Eerder al bracht Badiou kleinere en toegankelijke werken uit, zoals *Ode aan de liefde*, *Trump of Het ware leven*. Deze boeken gingen telkens dieper in op een bepaald thema aan de hand van Badiou's filosofie. *Alain Badiou door Alain Badiou* onderscheidt zich echter hierin dat het thema nu de filosofie van Badiou zelf is. Het werk vereist geen basiskennis filosofie, maar wil de lezer net verwelkomen in de filosofie, en meer bepaald, in het filosofisch project van Badiou. Het boek is verder ook samengesteld in samenwerking met, en vertaald door zijn 'amis flamands', Bas Matthyssens en Peter Cockelbergh, beiden leerkrachten in het secundair onderwijs. Samen hebben zij bewust gekozen voor toegankelijke formats, namelijk een interview, een lezing en een seminarie.

---

1. Alexandra Van Laeken behaalde in 2021 de graad van master in de wijsbegeerte aan de Universiteit Gent. In 2022 studeerde ze af in de interuniversitaire Research Master of Arts in Philosophy. Dit artikel is vrij beschikbaar volgens de bepalingen van de Creative Commons licentie Naamsvermelding-NietCommercieel-GeenAfgelideWerken (BY-NC-ND).

Een romantische ontmoeting met de filosofie

Is *Alain Badiou door Alain Badiou* nu een romantische ontmoeting met de filosofie? En is zij toegankelijk voor scholieren en een breed publiek? Aangezien het werk bestaat uit drie afzonderlijke delen kunnen we deze vragen bij elk van deze delen stellen.

Het eerste deel van het boek, het interview, was een geslaagde eerste ontmoeting. In een zacht en aangenaam gesprek leert de lezer enkele kernconcepten van Badiou kennen, zoals onder andere '*l'événement*', '*les quatre conditions*' en '*la procédure de vérité*'. De concepten worden helder besproken en vormen een ideale inleiding. Het interview biedt een mooie middenweg tussen een al te gesimplificeerde uitleg en een complexe redevoering vol dure woorden. Voor zij die nog niet bekend zijn met de filosofie van Badiou is dit een ideale opstap naar zijn grotere werken. Alhoewel dit ook verhelderend kan zijn voor zij die Badiou reeds kennen, zullen zij hier niet op nieuwe inzichten of verrassingen stuiten.

Onze tweede ontmoeting, de lezing over 'filosofie tussen wiskunde en poëzie', was een stuk vuriger. De lezing is nog steeds toegankelijk voor een breed publiek, maar ook de filosoof komt aan zijn trekken. De vlam sloeg voor mij over wanneer Badiou schrijft over hoe filosofie noodzakelijk altijd schommelt tussen de wiskunde, de studie van alles wat is, en de poëzie, de taal van het plotselinge gebeuren. Met andere woorden, '*l'être*' en '*l'événement*'.

Ten slotte komen we aan bij onze derde ontmoeting: het seminarie over wiskunde en ontologie. Deze tekst is van een heel ander kaliber en lijkt misschien eerder op een 'kentering van een huwelijk' of zelfs 'de nacht voor de scheiding'. Hier belanden we in een reflectie van Badiou over zijn 'oeuvre' waarmee hij doelt op zijn drie grote metafysische werken, namelijk *L'être et l'événement*, *Logiques des mondes* en *L'immanence des vérités*. Als een kentering in een tweeëndertigjarig huwelijk, trekt Badiou hier plots een centrale stelling uit zijn oeuvre in twijfel, namelijk dat wiskunde gelijk zou zijn aan ontologie. Hij legt uit dat deze formule onvoldoende ruimte laat voor de relatie tussen filosofie en wiskunde, haar voorwaarde (*condition*), en gaat vervolgens dieper in op deze relatie. Dat allemaal op een veertigtal pagina's. Op dit punt vrees ik dat de meeste middelbare scholieren zullen opgeven en slechts de echte Badiou-kenners nog zullen volgen. Er wordt hier amper een inleiding gegeven op de ontologie waardoor deze reflectie van Badiou niet goed tot zijn recht komt tenzij je zijn oeuvre ernaast legt.

Bas Matthyssens en Peter Cockelbergh hebben geprobeerd een samenstelling te maken die een mooie inleiding op Badiou's filosofie vormt en telkens een stapje moeilijker wordt naarmate het boek vordert. De eerste twee delen van het boek slagen hier zeker in. Het eerste deel is erg behapbaar zonder daarbij enige filosofische waarde te verliezen. Het tweede deel is vervolgens wat moeilijker maar nog steeds vatbaar en doet de lezer snakken naar meer. In het derde deel wordt er

---

echter een heel grote sprong gemaakt, die misschien niet langer thuishoort in dit boekje. Toch moet daaraan toegevoegd worden dat het seminarie zelf zeker en vast het lezen waard is voor wie Badiou reeds kent.

Een delicate oefening: het vertalen van filosofie

Zoals Badiou zelf ook aangeeft, is het vertalen van filosofie altijd een delicate oefening. Het is dan ook interessant om dieper in te gaan op de manier waarop Bas Matthyssens en Peter Cockelbergh dit hebben aangepakt.

Het valt direct op dat de vertaling erg aangenaam en vlot geschreven is. Het is niet altijd evident om filosofische Franse teksten in vlotte Nederlandse zinnen te gieten, maar daar zijn de vertalers van dit werk toch in geslaagd. Daarbij maken zij ook handig gebruik van de troeven in de Nederlandse taal, zoals samengestelde woorden die een eigen betekenis krijgen. Zo vertalen Matthyssens en Cockelbergh het concept ‘*fidèle*’, dat gebruikt wordt “... *pour caractériser le sujet qui est un sujet de vérité*” (p. 41 in het origineel), naar ‘waarheidsgetrouw’ (p. 31), een prachtige vondst die de betekenis van het concept perfect vat.

Elke vertaling heeft echter zijn eigen kwaaltjes en na het lezen van zowel de Franse als de Nederlandse versie kwam ik toch enkele merkwaardigheden tegen. Zo wordt het concept ‘*condition*’ doorheen het boek telkens vertaald als ‘mogelijkheidsvoorwaarde’. ‘*L’événement*’ wordt dan weer vertaald als ‘de singuliere gebeurtenis’. Beide vertalingskeuzes staan wellicht in functie van de vlotheid en verstaanbaarheid van het werk, maar ik vrees dat deze vertalingen de zaken eerder moeilijker maken en aan nuance doen verliezen. ‘Mogelijkheidsvoorwaarde’ en ‘singuliere gebeurtenis’ zijn namelijk geen simpelere woorden voor een breed publiek. Deze termen reflecteren in feite al een interpretatie van de manier waarop de concepten zich verhouden binnen de filosofie van Badiou. Het zou echter aan de lezer moeten zijn om deze verhouding uit te zoeken. Zo voegt de vertaling van ‘*condition*’ naar ‘mogelijkheidsvoorwaarde’ een heel Kantiaanse insteek toe aan het concept. Indien Badiou hier op doelde zou hij ook zelf gesproken hebben over ‘*une condition de possibilité*’, maar dat doet hij niet. Dan is het nogal ambigu en eventueel zelfs fout om daar als vertaler zelf die invulling aan te geven. In het geval van ‘*l’événement*’ lijkt mij een vertaling naar ‘het evenement’ ook geschikter. Misschien klinkt dit in eerste instantie wat stroef, maar de lezer zal snel begrijpen dat we hier over een specifiek concept spreken dat ook strikt gedefinieerd wordt in het boek. Om deze reden verkiezen veel Nederlandse vertalingen het gebruik van de term ‘evenement’. Voor de lezer is het dan ook handig wanneer consistent dezelfde termen worden gehanteerd in Nederlandse vertalingen.

Ten slotte worden zowel ‘*le multiple*’ als ‘*la multiplicité*’ beiden vertaald als ‘de veelheid’. Dit zijn echter twee verschillende termen met een aparte betekenis. ‘*La multiplicité*’ is namelijk de wijze waarop Badiou ‘*le multiple*’ benoemt. Badiou

---

kiest bewust voor de term ‘*multiplicité*’ omdat deze term, in tegenstelling tot andere benoemingen, gegrondvest is in de leegte. Het verwijst naar niets behalve zichzelf en illustreert daarmee het onvermogen tot de benoeming van het zuivere zijn. Dit inzicht vormt een belangrijk vertrekpunt voor Badiou’s ontologie van de veelheid. Opnieuw denk ik dat deze vertalingskeuze is gemaakt op grond van vlotheid en verstaanbaarheid. Het zet de lezer echter op een verkeerd spoor om beiden als eenzelfde concept te begrijpen.

Tot zover enkele merkwaardigheden in de vertaling. Verhelderende voetnoten zouden sommige problemen makkelijk kunnen oplossen. Zo kozen Joost de Bloois en Ernst van den Hemel, die ook al enkele teksten van Badiou vertaald hebben, er bijvoorbeeld voor om ‘*la condition*’ als ‘de conditie’ te vertalen en hier de volgende voetnoot aan toe te voegen: “Conditie: mogelijkheid of bestaansvoorwaarde als contextuele achtergrond.”²

Een geslaagde missie: Badiou voor een breed publiek

Alain Badiou door Alain Badiou vertrekt vanuit een interessant initiatief. Het werk richt zich vooral op jongeren en bij uitbreiding een breed publiek, maar durft daarbij de lat nog steeds hoog te leggen. In tegenstelling tot andere kleinere werken van Badiou, is dit werk niet zomaar een toepassing van Badiou’s filosofie op andere thema’s. Het draait om de filosofie *van* Alain Badiou, *door* Alain Badiou, niet voor niets de titel van het boek. Hier vinden we misschien wel de (tot nu toe?) beste poging om daadwerkelijk de jeugd te corrumperen.

---

2. ‘Een interview met Alain Badiou’, in *Alain Badiou. Inesthetiek: filosofie, kunst, politiek*. Eds. Joost de Bloois en Ernst van den Hemel (Amsterdam: Octavo Publicaties, 2012), p. 45.